

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى»

ش ئۇ ئار ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ باشچىلىقىدا نەشىر قىلىندى
 باش مۇھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
 دەستۇل مۇھەررىر: ئابباسەت نۇردۇن
 بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرلىرى:
 ھەببۇللاخوجالەمجانى، ئابلىكەم ئالاۋۇدۇن

پەسىللىك ئۇنىۋېرسال ئىلمىي ژۇرنال،
 ھەر پەسىلنىڭ 2 - ئېيىنىڭ 30 - كۈنى
 نەشىردىن چىقىدۇ.
 (ئومۇمىي 46 - سان)

مۇندەرىجە

سىياسىي نەزەرىيە تەتقىقاتى

- 1 ئىدىيىنى ئازاد قىلىپ، كۆز قاراشنى يېڭىلاپ، سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكى توغرىسىدىكى چوڭ مۇزاكىرىنى قانات يايدۇرايلى جانابىل
- 9 سوتسىيالىزمنىڭ ماھىيىتىنى توغرا چۈشىنىش لازىم ئاۋۇت توختى

ئىقتىساد، مىللەت ۋە قانۇن تەتقىقاتى

- 21 كۆز قاراشنى ئۆزگەرتىپ، تېرىلغۇ يەرلەردىن پايدىلىنىشتا «ئىككىنى ئاساس قىلىش» فاڭجېننى ھەقىقىي ئىزچىللاشتۇرايلى تىيەن يۈەنجۈن
- 28 مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ، كارخانا ھۆددىگەزلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈرەيلى نەبىجان ئوبۇل
- 33 شىنجاڭنىڭ سىرتقا ئېچىۋېتىلگەن ئىقتىسادىي سودا ئېغىزلىرىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش شياۋ خۇي
- 38 «بازار ئارقىلىق تەڭشەش» قاتارلىق بەش پارچە قىسقا ماقالە
- 43 پاي ھەسسىدارلىق تۈزۈمىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى توغرىسىدا ئۆمەر بەكرى
- تېخىمۇ كۆپ ئاز سانلىق مىللەت كەسپىي تېخنىكا ئىختىساس ئىگىلىرىنى تەربىيەلەپ، شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋە ئىسلاھات ئېچىۋېتىش قەدىمىنى تېزلىتەيلى
- 47 ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە بازار ئېڭى تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش زۆرۈر
- 53 دۆلىتىمىزنىڭ ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش خىزمىتىنىڭ يېتەكچى ئىدىيىسى جۇخۇڭفاڭ

مۇقام ۋە «قۇتادغۇ بىلىك» تەتقىقاتى

- 63 يەكەن خاندانلىقى ۋە «مۇقام» ليۇزىشياۋ
- 73 ئاتاغلىق مۇقامشۇناس تۇردىشاخۇن ۋە ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى ئەمەتجان ئەخمىدى
- 83 «قۇتادغۇ بىلىك» ۋە قەدىمكى ئۇيغۇر تىبابەتچىلىكى شىيا لېيىمىن

يەر ناملىرى، دىن ۋە يازما يادىكارلىقلار تەتقىقاتى

- 99 ئاخىرقى بوغۇمى «ساق» بىلەن ئاياغلاشقان يەر ناملىرى ۋە «توققۇزاق» توغرىسىدا ئابدۇشۈكۈر تۇردى
- 107 قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى مانى دىنىغا ئائىت يادىكارلىق — «بۆگۈ خاننىڭ مانى دىنىغا كىرىشى» ئابدۇرىشىت ياقۇپ
- 118 قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى يازما يادىكارلىقلارنىڭ تەتقىقى قىلىنىشى توغرىسىدا ئابەت نۇردۇن
- 129 شۋېتسىيە دۆلەتلىك ئارخىپخانىدا ساقلنىۋاتقان شىنجاڭغا دائىر فوتو سۈرەت ماتېرىياللار گوننار ياررىنىڭ

تارىخ تەتقىقاتى ۋە باشقىلار

- 135 شىنجاڭدىكى «يېڭى ئەسكەرلەر گازارىمىسى» جۇ پېيمىن
- 142 سۈي - تاڭ سۇلالىلىرىدە ئۆتكەن كۇچا سەنئەتكارلىرىنىڭ تارىخىي قۇھپىلىرى ئابلىز مۇھەممەت سايرامى
- 152 «تارىخان» دېگەن نام ھەققىدە ئېنىقلىما يۈسۈپجان ياسىن
- 157 تەتقىقات ئۇچۇرى تاھىرجان

مۇقاۋىنىڭ 1 - بېتىدە : ش ئۇ ئار 8 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى يىغىن مەيدانىنىڭ كۆرۈنۈشى

مۇقاۋىنىڭ 4 - بېتىدە : ئاپپاق خوجا مازىرى

كوررېكتور : مۇرشىدە غەنى

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى»

(شۇ ئۇ ئار ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ باشچىلىقىدا نەشىر قىلىندى)
 باش مۇھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
 مۇئاۋىن باش مۇھەررىر: ئابلىت نۇردۇن
 بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرلىرى:
 ھەببۇللا خوجالەمچىنى، دىلارە خەمىت
 نەشىردىن چىقىدۇ.
 47 - سان)

مۇندەرىجە

ئىقتىساد تەتقىقاتى

- قۇرۇقلۇق كۆۋرۈكىدىن تولۇق پايدىلىنىپ، ئىشىكىنى سىرتقا تېخىمۇ كەڭ
 ئېچىۋېتىش ۋە «قۇرۇقلۇق كۆۋرۈكى» تېما گۇرۇپپىسى 1
 شىنجاڭنىڭ يەر بايلىقىنى ئېچىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش توغرىسىدا
 13 تىيەن يۈەنجۈن
 بازار ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشتا ئىگىلىشكە تېگىشلىك بىر نەچچە ئاساسىي
 مەسىلە 31 رازاق تۆمۈر
 ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يېزىلىرىدا ھويلا ئارام ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ
 زۆرۈرلۈكى توغرىسىدا 41 ئابدۇرېھىم خالىق
 يىلان بىلەن بازارنىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدا 45 تىلىۋالىدى ئەيسا

سىياسىي نەزەرىيە تەتقىقاتى

- 14 يىل ۋە 100 يىل ئاۋۇت توختى 50
 تەرەققىي تاپقان كاپىتالىستىك دۆلەتلەرنىڭ ئىلغار مەدەنىيەت نەتىجىلىرىنى
 ئۆگىنىشكە جۈرئەت قىلىش ۋە ئۆگىنىشكە ماھىر بولۇش توغرىسىدا
 61 ئابدۇرېھىم شاھابىدىن

دىن، پەلسەپە، قانۇن تەتقىقاتى

ماركسىزىملىق دىنىي قاراشقا ئەمەل قىلىش ئەمەلىيەتتە دىققەت قىلىشقا

- 69 تېگىشلىك بىر قانچە ھەسەلە ۋاڭ ۋېنخېڭ
 ئۇيغۇر خەلق ماقالى - تەھسىللىرىدىكى كىشىلىك تۇرمۇش پەلسەپىسى
 73 توغرىسىدا ئابلىكىم ئالاۋۇدۇن
 ھىراس تەقسىملەشتە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ھەسەللىەر توغرىسىدا
 79 ئالىم قادىر

تېمىل، «قۇتادغۇ بىلىك» تەتقىقاتى

- ئۇيغۇر تىلى لۇغەتچىلىكى ۋە ئۇنىڭ لېكسىكا تەتقىقاتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى توغرىسىدا ئابدۇرۇپ پولات
 85
 تارىخىي ھۆججەتلەردىن تەھسىلەر
 96 «قۇتادغۇ بىلىك» تىكى ئۇيغۇر تىبابەتچىلىكىگە ئائىت بايانلار توغرىسىدا
 98 رۇستەم ئېلىسى
 ئۇيغۇر، ئۆزبېك تىللىرىدىكى «بىۋى»، «بېيى» ئاتالغۇلىرىنىڭ مەنبەسى
 توغرىسىدا ئابلىمات مۇھەممەت
 106

تارىخ، پۇلشۇناسلىق، يازما يادىكارلىقلار تەتقىقاتى

- ئېلىمىزنىڭ يېقىنقى 10 يىلدىن بۇيانقى غەربىي يۇرت مىللەتلەر تارىخى تەتقىقاتىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇنىڭ كەلگۈسىگە نەزەر
 110 جۇۋېيجۇ
 118 خې. خور. خۇيخې (ئۇيغۇر) توغرىسىدا گوپىگلىياڭ
 قەدىمكى شىنجاڭنىڭ پۇل بىرلىكلىرى ئەركىن روزى
 133 غەربىي يۇرتنىڭ بوياقچىلىق تېخنىكىسى مامۇت قۇربان
 141 گەنجۇ تۈركلىرىگە دائىر ئۇدۇن يېزىقىدىكى بىر پارچە ھۆججەت
 146 بېيى (ئەنگلىيە)
 يۈەن سۇلالىسى دەۋرىدە ئۆتكەن مەشھۇر ئۇيغۇر دىنىي پائالىيەتچىسى
 راببان سائۇما ھەممىدىن تۇرسۇن
 151

كوررېكتور: مۇرىشەدە غەنى

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى»

(شۇ ئۇ ئار ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ باشچىلىقىدا نەشىر قىلىندى)
 باش ھۆھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
 پەسىللىك ئۇنىۋېرسال ئىلمىي ژۇرنال،
 ھەرپەسىلنىڭ 2 - ئېيىنىڭ 30 - كۈنى
 بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرلىرى:
 نەشىردىن چىقىدۇ.
 ھەببۇللا خوجا لىسەنچىنى، دىيارە خەمەت
 (ئومۇمىي 48 - سان)

مۇندەرىجە

سىياسىي نەزەرىيە ۋە ئىسلاھات ساداسى

- توقسۇن ناھىيىسىنىڭ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي تەرەققىياتى توغرىسىدىكى
 تەسەۋۋۇردىمىز مۇھەممەد روزى، ئابدۇگۈل مۇھەممەت 1
 «قارا ئالتۇن» كانى ۋە «قارا ئالتۇن يۈكلەنگەن تولپار» ئىسمايىل تۆمۈرى 6
 مەھلىكىتىمىزنىڭ تەبىئىي بايلىقلىرىنى تەقسىملەش شەكلىنى ئۆزگەرتىش
 توغرىسىدا ياكى فارىن 12

ئىقتىساد، قانۇن، دىن، تەتقىقاتى

- شىنجاڭدا تاۋارنىڭ 1992 - يىلىدىكى پارچە سېتىلىش ئەھۋالى ۋە بۇ ھەقتىكى
 تەھلىل تەكشۈرۈش ئەتىرىتى 21
 شىنجاڭنىڭ ھازىرقى ئىقتىسادىي ئەھۋالى ئۈستىدە تەھلىل ۋە تەدبىر
 تېما گۇرۇپپىسى 27
 ئاكسىيە ۋە شىنجاڭنىڭ ئاكسىيە بازىرى توغرىسىدا ھاۋاخان ئابدۇل 33
 ئاكسىيە ۋە پاي چېكى بازىرى توغرىسىدىكى ئىككى پارچە قىسقا ماقالە 37
 باھانىڭ خۇسۇسىيىتى توغرىسىدا ئابدۇلىكەم ھەسەن 40
 نىكاھدىن ئاجراشقۇچىلارنىڭ ھال - مۈلكىنى ئايرىشقا دائىر بەزى مەسىلىلەر
 توغرىسىدا ھەمراھ مۇھەممەت 42
 بازار تاۋابىتى توغرىسىدا نۇر مۇھەممەت توختى 46

قەدىمكى ئەسەرلەر، ئەدەبىيات، يېزىق تەتقىقاتى

- «مەجالىسۇن نەفائىس» ھەققىدە دەسلەپكى ئىزدىنىش
 دۇھەمە تىتۇردى مەرزىمە خەمەت 52

- 57 خەمسىچىلىك ھەققىدىكى دەسلەپكى ئىزدىنىش قەھرىمان جاپپار
 ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىكى ئىلىم - پەن، مەدەنىيەت تېمىسى ھەققىدە
 65 ئىمىنجان ئەخمەدى
 72 ئېستېتىك سەزگۈنىڭ قۇرۇلمىسى توغرىسىدا ئابدۇللا مۇھەممەت
 شىنجاڭدىن تېپىلغان چاغاتاي يېزىقىدىكى قول يازمىلارنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى
 78 توغرىسىدا بىگىتتەن جىگىپى
 81 تارىخىي ھۆججەتلەردىن تەرمىلەر - «بەھرۇل ئەسرار» دىن پارچە
 86 «شاھنامە» توغرىسىدا قىسقىچە مەلۇمات نىزامىدىن ئوخشى

مىللەت، تارىخ، ئېتىمولوگىيە تەتقىقاتى

- قەدىم زامان تارىم ئويمانلىقى ئەتراپىدىكى سوغدى كۆچمەنلىرى
 91 روڭ شىنجاڭ
 99 بىر پارچە «ئىقتىسادىي ھۆججەت» توغرىسىدا تۇرسۇن ھۇشۇر
 تۇرپان رايونىنىڭ قەدىمكى دېھقانچىلىق مەدەنىيىتى توغرىلىق قىسقىچە
 102 بايان ھەببۇللا خوجا لەھجىنى
 109 شىنجاڭنىڭ رەخت پۇللىرى ھەققىدە دەسلەپكى ئىزدىنىش مۇھەممەت نۇراپ
 113 «سۇلې» نامىنىڭ ئېتىمولوگىيىسى توغرىسىدا ئابدۇل مۇھەممەت
 119 تۈرك تارىخىي تەتقىقاتىدا قولغا كەلگەن يېڭى نەتىجە
 ×

«قۇتادغۇبىلىك»، تىبابەتچىلىك ۋە بىناكارلىق تەتقىقاتى

- قەدىمكى ئۇيغۇر بىناكارلىقىدىكى نەقىش سەنئىتى توغرىسىدا دەسلەپكى
 124 ئىزدىنىش ئابدۇشۈكۈر مەخسۇت
 132 غەربىي يۇرتنىڭ تىبابەتچىلىكى توغرىسىدا ئابلىز مۇھەممەت سايرامى
 «قۇتادغۇبىلىك» تىلىنىڭ فونېتىكىسى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە
 139 گۈلزار مەھتىمىن

خەۋەر ۋە ئېلان

- 145 ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ئىجادىي پائالىيىتىنىڭ 50 يىللىقى خاتىرىلەندى
 ۋە تەنپەنرە، دېموكراتىك، ئىلغار شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ئىلمىي مۇھاكىمە
 147 يىغىنى داغدۇغىلىق ئۆتكۈزۈلدى
 148 ئاتاغلىق قازاق ئالىم نىغمەت مىڭجانى ئەپەندى ۋاپات بولدى
 كوررېكتور: مۇرشىدە غەنى

«ئىنجىك ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى»

(شۇ ئۇ ئار ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ باشچىلىقىدا نەشىر قىلىندى)
 باش مۇھەررىر: ئابدۇشۈكۈر تۇردى
 مۇئاۋىن باش مۇھەررىر: ئابلەت نۇردۇن
 بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرلىرى: كۈنى نەشىردىن چىقىدۇ.
 دىلارە خەبەت ، ئابلەز مامۇت (ئومۇمىي 49 - سان)

مۇندەرىجە

پارتىيىنىڭ ئاساسىي لۇشىيەندە چىڭ تۇرۇپ ، ئىجتىمائىي پەن ئىشلىرىنى
 گۈللەندۈرۈش يولى 1

مۇھىم خەۋەر

تەھرىر بۆلۈمىمىز سۆھبەت يىغىنى ئاچتى 5

چىرىكلىككە قارشى تۇرايلى

تونۇشنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ ، ۋەزىيەتنى توغرا ئىگىلەپ ، رايونىمىزدا
 چىرىكلىككە قارشى تۇرۇشنى قاتتىق ، ئۈنۈملۈك قانات يايدۇرايلى
 6

چىرىكلىككە قارشى قاتتىق جەڭ ئېلىپ بارايلى 13

يولداش ماۋزېدۇڭنى خاتىرىلەيمىز

ماۋزېدۇڭ ۋە پارتىيىنىڭ مىللىي ئاپتونومىيىلىك سىياسىتى 16

ماۋزېدۇڭ ۋە شىنجاڭ 29

ئىجتىمائىي ئىقتىساد تەتقىقاتى

بايلىق ئۈستۈنلۈكىنى جارى قىلدۇرۇپ ، كەسىپ قۇرۇلمىسىنى سەرخىللاشتۇرۇپ ، يېزا ئىگىلىكىنىڭ ئومۇمىي ئۈنۈمىنى ئۆستۈرەيلى
 41

- شىنجاڭدىكى چېگرا ئېغىزلىرىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى ۋە تەرەققىيات ئىستىقبالى
- 56 جاك خەندۇڭ
- دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كىچىك كىسارخانلارنى خەلق باشقۇرۇشىغا ئۆزگەرتىش
- 65 توغرىسىدا نەبىجان ئوبۇل
- ئاپتونوم رايونىمىز يېزىلىرىنىڭ بازار ئىگىلىكىگە يۈرۈش قىلىشىدىكى بىر
- 69 قانچە ئەمەلىي ھەسىلە توغرىسىدا ئابدۇرېھىم خالىق
- «دۇنياۋى ئۇچۇر كەسپىنىڭ تەرەققىيات يۈزلىنىشى» قاتارلىق قىسقا ماقالىلەر
- 74
- ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ خەلق ئىشلىرى خىزمىتىنىڭ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش،
- 80 ئىشكىنى ئېچىۋېتىش قەدىمىنى تېزلىتىشلىكى نۇردۇن قۇربان

تارىخ، دىن، پۇلشۇناسلىق تەتقىقاتى

- 83 تۈرك - ئۇيغۇر (خۇيخې) تارىخىدىكى بىر نەچچە ھەسىلە ياڭ شېڭمىن
- «شېڭ شىسەيگە قانداق باھا بېرىش كېرەك» دېگەن ماقالىنى ئوقۇغاندىن
- 96 كېيىن ئابدۇكېرىم مەھمۇدۇف
- نېستورىئان دىنىنىڭ قەدىمكى ئۇيغۇرلار ئارىسىغا تارقىلىشى
- 105 جۇڭگودىن تېپىلغان ئىبرەب يېزىقى چۈشۈرۈلگەن قەدىمكى پۇلىلار
- 111 سۇڭ شىيەن جۇسۇجېن
- چاغاتاي خانلىقىنىڭ زېمىنى ۋە ئۇنىڭ تارىخى ئۆزگىرىشى توغرىسىدا
- 119 تەتقىقات ليۇ يىڭشىڭ
- زۇڭلاڭ مازىرى توغرىسىدا ئىزدىنىش مۇختار ھامۇت مۇھەممىدى
- 129 قەدىمكى ئۇيغۇر سۇدىگەرلىرى مۇھەممەت سەلەي
- 131 بۇدا دىنىغا ئائىت ئۈچ رىۋايەت ئىسمايىل تۆمۈرى
- 136

يازما يادىكارلىق، مەدەنىيەت، ئەدەبىيات تەتقىقاتى

- ئۇيغۇر مەدەنىيەت تارىخىدىكى ئاتا - بالا ئەدىبلەر ۋە ئالىملار
- 153 غەيرەتجان ئوسمان
- سېلىشتۇرما ئەدەبىيات ۋە پاراللېل تەتقىقات ئۇسۇلى گۈلزار مەھمىتى
- 157 كوررېكتور: مۇرىشە غەنى